

Regional arbeidsmarkedsmobilitet i Norge

– Bruttostrømsanalyser og etterspørselsbetraktninger i de regionale arbeidsmarkedene

Lasse Sigbjørn Stambøl

Artikkelen oppsummerer resultater fra en analyse av regional arbeidsmarkedsmobilitet i Norge. Analysen viser at det har vært en betydelig mobilitet på og mellom regionale arbeidsmarkeder både under nedgangs- og oppgangskonjunktur. De ledige stillingene på arbeidsmarkedet fremkommer klart mer som et resultat av intra- og interregional arbeidsmarkedsmobilitet enn av nettoendringene i sysselsettingen. Det er observert klare forskjeller mellom ulike næringssektorer med hensyn til omfanget av arbeidsmarkedsmobiliteten, med høyest mobilitet innen tjenesteytende sektorer. Næringssektorene viser dessuten store forskjeller med hensyn til rekrutteringsmønster av arbeidskraft. Analysen viser at kvinner er mer mobile enn menn og at mobiliteten klart avtar med alderen. Det er små forskjeller i den lokale arbeidsmarkedsmobiliteten etter utdanningsgrupper, mens den interregionale arbeidsmarkedsmobiliteten klart øker med utdanningsnivået. Flyttinger representerer en relativt liten andel av den totale arbeidsmarkedsmobiliteten, men utgjør en betydelig andel av nettoendringene i de regionale arbeidsmarkedene. Av fylkene er det Oslo, Akershus, Finnmark og Troms som viser størst arbeidsmarkedsmobilitet.

Innledning

Denne artikkelen gjengir hovedresultatene fra et større nordisk forskningsprosjekt med spesiell vekt på analysene foretatt i Norge¹. Formålet med prosjektet har vært å sammenlikne regionale flytteprosesser i de nordiske land avhengig av situasjonen på arbeidsmarkedet. Analysen er gjennomført ved bruttostrømsanalyser av geografisk mobilitet og arbeidsmarkedsmobilitet i fylkene, med spesiell vekt på etterspørselsbetraktninger i de regionale arbeidsmarkedene.

En viktig problemstilling har vært hvordan tilpasningen foregår i de regionale arbeidsmarkedene. Flyttinger har alltid vært en viktig faktor i denne tilpasningsprosessen. Det ser ut som om de regionale arbeidsmarkedene har blitt stadig mer segmenterte mht. kompetansebehovet. Dette fører til at tilpasningsproblematikken i de regionale arbeidsmarkedene har fått et helt annet innhold enn for noen år tilbake. I dag kan det eksistere både overskudd og underskudd av arbeidskraft selv innen samme bedrift og foretak. Dette gjelder i enda større grad innenfor og mellom arbeidsmarksregioner.

Lasse Sigbjørn Stambøl er forsker ved Seksjon for offentlig økonomi og personmodeller. (lasse.sigbjorn.stambol@ssb.no)

En viktig målsetting med prosjektet har vært å etablere nye metoder for å kunne måle endringer og tilpasninger i de regionale arbeidsmarkedene. Analysene går delvis utenfor de tradisjonelle metoder for å måle endringer i sysselsetting og arbeidsledighet. Bruttostrømsanalyser blir benyttet både for å kartlegge tilbudssiden og for å avdekke ulike muligheter som oppstår på etterspørselssiden. Mens de sysselsatte i første fase av prosjektet ble kjennetegnet gjennom bostedsregion og sosioøkonomisk status (jfr. Heikkilä og Stambøl 1999, Johansson m.fl. 1997, Stambøl red. 1996 og 1997 og Stambøl 1998 og 1999), tar denne analysen i betraktning den regionale sysselsettingsutviklingen målt gjennom bruttostrømmer inn og ut av ulike næringer, og i hvilken grad vakanser skapes og fylles i forskjellige næringer og regioner. Til dette formålet er det utarbeidet et såkalt "vakanse-regnskap", der bruttostrømmer inn og ut av arbeidsmarkedet blir målt ved forløpsdata.

Grovt inndelt kan man si at vakanser på arbeidsmarkedet blir fylt av personer som allerede er sysselsatte, av personer som er arbeidsledige eller av personer som står utenfor arbeidsstyrken. I den siste gruppen ventes det største bidraget å komme fra personer som har vært under utdanning og som søker seg inn på arbeidsmarkedet. Hvor mye flyttingene henger sammen med vakansemulighetene i regionene, er analy-

1 Det nordiske forskningsprosjektet er et flerårig forskningssamarbeid mellom Finland, Norge og Sverige, og består av forskere fra Universitetet i Oulu/Forsknings- og utvecklingscentralen i Kajana, Den Kungliga Tekniska Högskolan (KTH) og Nordregio i Stockholm, Institutet för regionalforskning (SIR) i Östersund og Statistisk sentralbyrå i Oslo. Forskningsavdelingen i Statistisk sentralbyrå har hatt prosjektlederansvaret. Arbeids- og administrasjonsdepartementet har vært oppdragsgiver for den norske delen av denne fasen i det nordiske samarbeidsprosjektet.

sert og sett i sammenheng med hvordan tilsvarende rekruttering foregår fra den delen av befolkningen som ikke er geografisk mobil. Parallelt med analyser av rekrutteringsmulighetene har det vært viktig å se på avgangen ut av de forskjellige næringene. Dette skjer delvis gjennom geografisk mobilitet, ved at sysselsatte flytter og etterlater seg vakanser, men det foregår også intern regional avgang gjennom ulike endringer i sysselsettingen i de forskjellige næringer. I tillegg forekommer det ulik regional avgang gjennom aldringsprosessen med overgang til forskjellige trygdeordninger og alderspensjon. Analysen gir også en oversikt over regionale konsekvenser av geografisk mobilitet. Som tidligere er analysene basert på et omfattende datamateriale, som er tilrettelagt for å følge personene gjennom perioder med oppgangs- og nedgangskonjunktur. Mer informasjon om denne fasen av prosjektet er bl.a. å finne i Stambøl red. 1999 og Heikkilä m.fl. 1999a,b.

Datagrunnlag, definisjoner og metode

For å analysere de problemstillingene som er reist i innledningen, har det vært nødvendig å benytte et bredt spekter med individdata. Datakildene som er benyttet er registerbaserte og omfatter befolkningen i aldersgruppen 16-74 år.

Som regional inndeling er det tatt utgangspunkt i fylkene. Med tanke på analyse av geografisk arbeidsmarkedsmobilitet, er det ikke helt uvesentlig om man velger en aggregert eller disaggregert regional inndeling (jfr. Stambøl, 1990,1991,1994 og Stambøl m.fl. 1998). En betydelig andel av flyttingene foregår lokalt, uten at de arbeidssøkende orienterer seg i retning andre arbeidsmarkeder eller at de sysselsatte skifter arbeidsplass. Valg av fylkesnivå som regional enhet er derfor mer egnet enn kommunenivå i denne analysesammenheng.

Flyttedataene som benyttes i analysen er hentet fra Det sentrale personregisteret. Dataene er bearbeidet og lagt til rette for interaksjonsanalyser av par av fylker og par av regioner for hver av periodene 1988-89 (nedgangskonjunktur) og 1994-95 (oppgangskonjunktur). Som definisjon på geografisk mobilitet er det benyttet personer med forskjellig bostedsfylke per 1.1. det første og andre året i hver av undersøkelsesperiodene. I denne analysen er flyttedataene konsentrert om personer som har vært sysselsatte i minst ett av de to årene i hver av undersøkelsesperiodene.

Arbeidsmarkedsmobilitet, definert som skifte av status på arbeidsmarkedet, følger det samme definisjonsmønster som geografisk mobilitet, ved at personenes status på arbeidsmarkedet sammenliknes mellom det første og andre året i hver undersøkelsesperiode. I tillegg til status som sysselsatt, er det benyttet status som arbeidsledig, under utdanning og utenfor arbeidsstyrken for øvrig. Personer som kun finnes i det første eller andre året i hver av undersøkelsesperiodene er

også tatt med i analysen. Dette gjelder 16-åringer som har blitt sysselsatte det andre året i hver periode, sysselsatte som har innvandret, sysselsatte som har utvandret og sysselsatte som har gått ut av yrkesaktiv alder eller som døde i løpet periodene.

Sysselsettingstallene er hentet fra forskjellige registerbaserte datakilder, som Det sentrale personregisteret, Arbeidstaker-/arbeidsgiverregisteret, Bedrifts- og foretaksregisteret, Ligningsregisteret, Sjømannsregisteret, Momsregisteret og Utdanningsregisteret. I utgangspunktet er de sysselsatte inndelt etter næringsundergruppe, som vil si 5-sifret kode i Standard for næringsgruppering (SN) (Statistisk sentralbyrå 1983)). I presentasjonene er det benyttet en aggregering i til sammen 9 næringssektorer pluss uoppgitt næring, samt en ytterligere aggregering til 4 hovednæringssektorer, som omfatter primær- og sekundærnæringene, privat og offentlig tjenesteyting. Data for arbeidsledige er hentet fra Arbeidsdirektoratets tall for registrerte arbeidsledige. Som definisjon på arbeidsledighet er det tatt med alle personer i aldersgruppen 16-74 år som i minst én måned har vært registrert som helt arbeidsledig ved arbeidskontoret i løpet av hvert av de årene som undersøkes. Personer under utdanning er definert som personer i aldersgruppen 16-74 år som har avlagt en eksamen i perioden 1.1. til 31.12. i hvert av årene og/eller personer registrert med igangværende utdanning per 1.10. i hvert av årene. Alle andre personer i yrkesaktiv alder utgjør gruppen utenfor arbeidsstyrken for øvrig.

Alder og utdanningsnivå refererer til det første året i hver av periodene. I analysene er personene aggregert til aldersgruppene 16-24 år, 25-44 år og 45-74 år. På tilsvarende måte opereres det med en aggregert utdanningsgruppering i lavere, videregående og høyere utdanning. Personer med uoppgitt utdanning er imidlertid beholdt som egen gruppe.

I figur 1 er det gitt en samlet oversikt over de forskjellige persongruppene etter ulik status på arbeidsmarkedet og etter sosioøkonomiske inndelinger.

Metode

Det er tatt utgangspunkt i et såkalt "vakanseregnskap", som er etablert for å måle bruttostrømmene inn og ut av sysselsetting. Hovedtanken med et slikt "regnskap", er at bak de nettoendringer som foregår i sysselsettingen i hver sektor og region skjuler det seg betydelig større bruttostrømmer. Mens nettoendringene sier noe om en sektor har opplevd vekst, stagnasjon eller nedgang i sysselsettingen, vil en arbeidsmarkedsindikator som måler bruttostrømmene kunne si noe om hvor mange arbeidsplasser, eller vakanser, som tilkommer en sektor i en bestemt region i løpet av en periode. Med tanke på de arbeidssøkendes sysselsettingsmuligheter og arbeidsgivernes sysselsettingsbehov, vil bruttostrømmene gi et bedre bilde av sysselsettingsmulighetene/behovet enn nettoendringene. Nettoend-

Figur 1. Persongruppene etter sosioøkonomisk inndeling og ulik status i forhold til arbeidsmarkedet

Arbeidsstyrken		Personer under utdanning og utenfor arbeidsstyrken
Sysselsatte	Arbeidsledige *1-6 måneder og > 6 måneder	
1. Basisinndeling etter næringsundergruppe (5-siffer i SN) 2. Næringssektorer (9 sektorer + uoppgitt sektor) 3. Hovednæringssektorer (4 sektorer + uoppgitt sektor)		
Videre inndeling av alle grupper etter status i utgangsåret for: Kjønn Alder: 16-24 år, 25-44 år, 45-74 år (per 1.1. det første året i hver av periodene) Utdanning: Uoppgitt utdanning, grunnskole, videregående utdanning, høyere utdanning (per 1.10. i 1987 og 1993)		

*Kun benyttet som fordelingsnøkkel i avgrensingen av statusgruppene. Arbeidsledige som har vært sysselsatte og/eller under utdanning blir kun regnet som arbeidsledige dersom ledigheten overstiger 6 måneder i hvert av undersøkelsesårene.

ringene er selvsagt en viktig indikator for å måle konjunkturforløpet i de forskjellige sektorer, men bruttoendringene sier mer om omfanget av vakansene. Sett i sammenheng med geografisk mobilitet og annen arbeidsmarkedsmobilitet, kan vakanseregnet også tolkes som vakanseskjeder, der vakanser oppstår bl.a. som følge av flytting, jobbskift og endring av arbeidsmarkedsstatus, samtidig som de også lukkes bl.a. av de samme årsakene. Oppsummert og satt inn i rammen av et såkalt "vakanseregnskap", er det foretatt følgende definisjoner av avgang fra og tilgang (rekruttering) til sysselsetting i de ulike sektorene:

Avgang fra sysselsetting i hver sektor er definert som:

a) skifte av næringsundergruppe (inkl. uoppgitt næring), b) skifte av bostedsfylke, c) overgang til statusgruppene arbeidsledig, under utdanning og utenfor arbeidsstyrken for øvrig og d) sysselsatte i år t som ikke er å gjenfinne i registrene i år t+1. Majoriteten i denne gruppen består av personer som har utvandret.

Tilgang (rekruttering) til sysselsetting i hver sektor er definert som:

a) skifte av næringsundergruppe (inkl. uoppgitt næring), b) skifte av bostedsfylke, c) overgang fra statusgruppene arbeidsledig, under utdanning og utenfor arbeidsstyrken for øvrig og d) sysselsatte i år t+1 som ikke var i noen av registrene i år t. Majoriteten i denne gruppen består av personer som har innvandret.

Med bakgrunn i de definisjoner av begreper og statusoverganger som er beskrevet, kan "vakanseregnskapet" skisseres som i figur 2. "Regnskapet" er etablert slik at differansen mellom avgang og rekruttering er konsistent med differansen mellom inngående og utgående bestand av sysselsatte i hver næringssektor, segment og fylke.

Geografisk mobilitet og arbeidsmarkedsmobilitet i ulike sektorer og segmenter

I dette avsnittet analyseres bruttostrømmer i ulike sektorer og segmenter i de regionale arbeidsmarked-

Figur 2. En skisse av et "vakanseregnskap" for bruttostrømmer på arbeidsmarkedet

Inngangsbestand: Antall sysselsatte i næring s i fylke f i år t	
Avgang:	
- Til annen sysselsetting	(1) Utflyttet fra fylket
- Til arbeidsledighet	(2) Ikke flyttet fra fylket
- Gått ut av arbeidsstyrken (Utdanning)	
(Alderspensjon)	
(Utvandret)	
(Død)	
= Sum: Avgang	
Tilgang:	
- Fra annen sysselsetting	(1) Innflyttet til fylket
- Fra arbeidsledighet	(2) Bor i fylket
- Fra utdanning	
- Fra utenfor arbeidsstyrken for øvrig	
= Sum: Tilgang (representerer her de fylte vakanser fra år t til år t+1)	
Utgående bestand: Antall sysselsatte i næring s i fylke f i år t å + 1	

ene, med spesiell vekt på å skille ut betydningen av geografisk mobilitet og annen arbeidsmarkedsmobilitet. Resultatene er basert på tall aggregert over alle fylker.

Hvor omfattende er mobiliteten på arbeidsmarkedet?

Tabellene 1 og 2 viser resultater for henholdsvis nedgangsperioden 1988-89 og oppgangsperioden 1994-95 etter til sammen 9 forskjellige næringssektorer samt en gruppe for uoppgitt næring. Tallene, som er gitt i indeksform med basis i sysselsettingsnivået i utgangsåret, viser at år-til-år mobiliteten på arbeidsmarkedet var klart mer omfattende enn det nettoendringene i sysselsettingen tilsa. Dette indikerer at det er arbeidsmarkedsmobiliteten som i størst grad genererer vakansene på arbeidsmarkedet.

I nedgangsperioden på slutten av 1980-tallet var den totale avgangen i sysselsettingen om lag 28 prosent

Tabell 1. Endring i sysselsetting 1988-1989 fordelt på total avgang og tilgang etter betydningen av flytting og andre faktorer. Etter næringssektor. Antall sysselsatte i 1988=100. Prosent

Sektor	Sysselsetting 1988	Avgang			Tilgang			Netto endring			Sysselsetting 1989
		Total avgang	Endring skyldes		Total tilgang	Endring skyldes		Totalt tilgang	Endring skyldes		
			Flytting	Andre faktorer		Flytting	Andre faktorer		Flytting	Andre faktorer	
Primær	100	23,0	1,9	21,1	18,7	1,2	17,5	-4,3	-0,7	-3,6	95,7
Industri	100	23,6	2,3	21,3	17,8	2,4	15,4	-5,8	0,1	-5,9	94,2
Kraftforsyning	100	13,2	1,7	11,5	16,0	1,9	14,1	2,8	0,2	2,6	102,8
Bygg og anlegg	100	29,3	2,4	26,9	21,5	1,9	19,6	-7,8	-0,5	-7,3	92,2
Varehandel	100	31,2	3,2	28,0	29,5	3,6	25,9	-1,7	0,4	-2,1	98,3
Samferdsel	100	22,2	3,1	19,1	16,4	2,8	13,6	-5,8	-0,3	-5,5	94,2
Finans	100	27,5	4,1	23,4	22,2	3,7	18,5	-5,3	-0,4	-4,9	94,7
Offentlig tjenesteyting	100	26,1	3,7	22,4	30,8	4,0	26,8	4,7	0,3	4,4	104,7
Annen tjenesteyting	100	33,2	3,3	29,9	28,2	3,6	24,6	-5,0	0,3	-5,3	95,0
Uoppgitt	100	44,9	2,7	42,2	18,4	1,3	17,1	-26,5	-1,4	-25,1	73,5
Totalt	100	28,0	3,1	24,9	24,1	3,0	21,1	-3,9	-0,1	-3,8	96,1

Tabell 2. Endring i sysselsetting 1994-1995 fordelt på total avgang og tilgang etter betydningen av flytting og andre faktorer. Etter næringssektor. Antall sysselsatte i 1994=100. Prosent

Sektor	Sysselsetting 1994	Avgang			Tilgang			Netto endring			Sysselsetting 1995
		Total avgang	Endring skyldes		Total tilgang	Endring skyldes		Totalt tilgang	Endring skyldes		
			Flytting	Andre faktorer		Flytting	Andre faktorer		Flytting	Andre faktorer	
Primær	100	23,9	1,7	22,2	22,4	1,5	20,9	-1,5	-0,2	-1,3	98,5
Industri	100	18,8	2,0	16,8	21,0	2,6	18,4	2,2	0,6	1,6	102,2
Kraftforsyning	100	11,4	1,3	10,1	11,2	1,4	9,8	-0,2	0,1	-0,3	99,8
Bygg og anlegg	100	20,7	1,7	19,0	25,7	1,9	23,8	5,0	0,2	4,8	105,0
Varehandel	100	26,9	3,0	23,9	28,9	3,2	25,7	2,0	0,2	1,8	102,0
Samferdsel	100	21,7	2,6	19,1	22,6	2,7	19,9	0,9	0,1	0,8	100,9
Finans	100	24,9	3,6	21,3	26,2	3,9	22,3	1,3	0,3	1,0	101,3
Offentlig tjenesteyting	100	21,9	3,2	18,7	23,0	3,3	19,7	1,1	0,1	1,0	101,1
Annen tjenesteyting	100	25,8	2,8	23,0	27,9	3,2	24,7	2,1	0,4	1,7	102,1
Uoppgitt	100	48,7	3,7	45,0	63,9	4,4	59,5	15,2	0,7	14,5	115,2
Totalt	100	23,4	2,8	20,6	25,4	3,0	22,4	2,0	0,2	1,8	102,0

(tabell 1) hvorav litt i overkant av 3 prosentpoeng kan tilskrives geografisk mobilitet, mens resten skyldes skifte av næring eller skifte av arbeidsmarkedsstatus i de lokale arbeidsmarkedene. Den tilsvarende rekrutteringen var om lag 24 prosent av den totale sysselsettingen i 1988. Forskjellen mellom avgang og tilgang kan i sin helhet tilskrives arbeidsmarkedsmobilitet utenom flytting, fordi bidraget fra den geografiske mobiliteten målt ut fra sysselsettingsnivået i 1988, var om lag det samme både for avgang fra og rekruttering til sysselsetting i denne perioden.

Næringssektorene viste imidlertid store forskjeller i mobilitetsnivå. Avgangen var størst i varehandel, annen tjenesteproduksjon og bygge- og anleggssektoren, mens sysselsettingen var langt mer stabil i kraftforsyning. Varehandel og annen tjenesteproduksjon viste på den annen side en betydelig rekruttering av sysselsatte. Den største tilgangen fant sted i offentlig

tjenesteyting, som sammen med kraftforsyning var de eneste sektorene med økning i sysselsettingen. Den geografiske mobiliteten utgjorde størst andel av avgang og tilgangen i finansiell og offentlig tjenesteyting. Mens flyttingene bidro mer til avgangen enn rekrutteringen i finansiell tjenesteyting, var situasjonen den motsatte i offentlig tjenesteyting. Dette er i samsvar med forventninger om større flytting fra enn til sektorer i nedgang, mens det omvendte forventes i sektorer med økning i sysselsettingen.

Tabell 2 viser tilsvarende resultater fra oppgangsperioden midt på 1990-tallet. Sammenliknet med nedgangsperioden, var det en klar reduksjon i avgangen, som nå ble målt til litt over 23 prosent i forhold til sysselsettingsnivået i 1994. Rekrutteringen var nå noe større, men på langt nær så forskjellig fra nivået i nedgangsperioden som for avgangen. Dette har en viss

betydning for arbeidsmarkedspolitikken, fordi det vanligvis er sysselsettingsrekruttering som er gjenstand for størst oppmerksomhet.

Den geografiske mobiliteten på arbeidsmarkedet bidro positivt til sysselsettingsutviklingen fra 1994 til 1995, ved at rekrutteringen var litt større enn avgangen. Dette er i tråd med forventninger om at flytting bidrar til å øke sysselsettingen under perioder med økonomisk vekst.

Det var også på 1990-tallet betydelige forskjeller i mobiliteten i næringssektorene. Varehandel, annen tjenesteyting og finansiell tjenesteyting var de sektorene som hadde størst bruttoavgang. Disse sektorene opplevde vekst i sysselsettingen fra 1994 til 1995, slik at rekrutteringsbehovet ble større enn avgangen. Tallene viser at det også var disse sektorene som hadde den største rekrutteringen. Det var imidlertid bygge- og anleggssektoren som viste størst forskjell mellom avgang og tilgang, noe som gjenspeiles gjennom sterkere nettovest i sysselsettingen. Av de øvrige sektorene var det en betydelig vekst i sysselsettingen i industrien, men mobiliteten både inn og ut av sektoren var klart lavere enn det den gjennomsnittlige arbeidsmarkedsmobiliteten i Norge skulle tilsi. Offentlig tjenesteyting skilte seg ut i denne perioden med en klart lavere arbeidsmarkedsmobilitet enn gjennomsnittet.

Sammenliknet med nedgangsperioden på slutten av 1980-tallet, var avgangen nesten gjennomgående mindre under oppgangsperioden på 1990-tallet. I rekrutteringen av sysselsatte var det derimot en del forskjeller mellom næringssektorene i de to periodene. Mens primærnæringene, industri, bygge- og anleggsvirksomhet, samferdsel og finans viste sterkere rekruttering i 1994-95 enn i 1988-89, hadde de øvrige sektorene lavere rekrutteringsandel under oppgangsperioden på 1990-tallet. Spesielt var nedgangen i rekrutteringen markant i offentlig tjenesteyting, der noe av forklaringen lå i en beskjeden vekst i sysselsettingen. Sysselsettingen i offentlig sektor ble benyttet sterkere som redskap i en motkonjunkturpolitikk under nedgangsperioden enn under oppgangsperioden. Hovedforklaringen til lavere rekruttering var imidlertid å finne i den klart lavere avgangen og dermed større stabilitet i sysselsettingen.

Som på slutten av 1980-tallet, var det også på midten av 1990-tallet finansiell og offentlig tjenesteyting som hadde størst geografisk mobilitet, men også i varehandel og annen tjenesteyting bidro flyttinger klart både til avgang og rekruttering. I primærnæringene, kraftforsyning og bygge- og anleggsvirksomhet var derimot den geografiske mobiliteten svært lav. I primærnæringene har dette delvis sammenheng med aldringsprosessen, der sysselsettingsavgangen i mindre grad fører til flytting og rekrutteringen i stor grad er lokalt basert. I bygge- og anleggsvirksomheten, som er en svært konjunkturfølsom sektor, kan liten flytting medvirke til

rask økning i den lokale arbeidsledigheten under nedgangsperioder, samtidig som sektoren blir svært avhengig av tilstrekkelig tilførsel av relevant arbeidskraft fra de lokale arbeidsmarkedene under en oppgangsperiode. Den lave flyttetilbøyeligheten i denne sektoren blir imidlertid noe kompensert av langdistansependlingen. Den betydelige inn- og utflyttingen i offentlig tjenesteyting henger bl.a. sammen med at sysselsatte i denne sektoren har et høyere utdanningsnivå enn i andre sektorer. Som kjent er den geografiske mobiliteten klart stigende med utdanningsnivået.

Hvor omfattende er mobiliteten i de forskjellige segmentene?

I dette avsnittet er det sett nærmere på hvor stor mobiliteten har vært i de forskjellige segmentene på arbeidsmarkedet, definert etter kjønn, alder og utdanning. I tabell 3 vises arbeidsmarkedsmobiliteten i de forskjellige segmentene under oppgangsperioden på midten av 1990-tallet. Tallene viser at kvinnene var de mest mobile, men forskjellene etter kjønn var betydelig mindre enn under nedgangsperioden på slutten av 1980-tallet (se Stambøl red. 1999). Både menn og kvinner hadde en økning i sysselsettingen fra 1994 til 1995, men økningen var litt sterkere for menn enn for kvinner. Sammenliknet med arbeidsmarkedsmobiliteten i 1988-89, ble sysselsettingsavgangen for menn på 1990-tallet redusert med litt over 3 prosentpoeng, mens rekrutteringen økte tilsvarende. For kvinner var det en meget sterk nedgang i avgangen mellom periodene, mens rekrutteringen var noe lavere midt på 1990-tallet enn på slutten av 1980-tallet. En reduksjon i rekrutteringen må dermed ses i sammenheng med en klart større stabilitet i sysselsettingen hos kvinner i perioden 1994-95.

Fordeles arbeidsmarkedsmobiliteten etter alder og utdanning, kan mange av de forskjellene som ble avdekket under nedgangsperioden gjenfinnes under oppgangsperioden. Arbeidsmarkedsmobiliteten både på og mellom de regionale arbeidsmarkedene hadde i begge perioder en klar tendens til å avta med alderen. Dette har sammenheng med at mye av avgangen fra sysselsetting som foregår i den eldste aldersgruppen ikke kompenseres gjennom rekruttering til sysselsetting fra den samme aldersgruppen, bl.a. som følge av "naturlig" overgang til alderspensjon og andre former for trygder, men også som følge av overgang til mer permanent arbeidsledighet. Som tallene viser, var imidlertid avgangen lavere i den eldste aldersgruppen sammenliknet med de øvrige aldersgruppene. Dette har bl.a. sammenheng med at jobbskifte avtar med alderen.

Målt etter utdanning, som anses som det viktigste kriteriet for inndeling av arbeidsmarkedet i segmenter, var det bemerkelsesverdig små forskjeller mellom utdanningsnivåene når det gjaldt total arbeidsmarkedsmobilitet. Den geografiske mobiliteten hadde derimot en klart økende tendens med stigende utdannings-

Tabell 3. Endring i sysselsetting 1994-95 fordelt på total avgang og tilgang etter betydningen av flytting og andre faktorer. Etter kjønn og alder og kjønn og utdanning. Alle fylker. Antall sysselsatte i 1994=100. Prosent

Sektor	Syssel- setting 1994	Avgang			Tilgang			Netto endring			Syssel- setting 1995
		Total avgang	Endring skyldes		Total tilgang	Endring skyldes		Totalt tilgang	Endring skyldes		
			Flytt- ing	Andre faktorer		Flytt- ing	Andre faktorer		Flytt- ing	Andre faktorer	
Menn											
Alle alders- og utdanningsgrupper	100	22,5	2,8	19,7	24,8	3,0	21,8	2,3	0,2	2,1	102,3
16-24 år	100	42,7	3,5	39,2	68,1	7,6	60,5	25,4	4,1	21,3	125,4
25-44 år	100	22,6	3,5	19,1	25,3	3,8	21,5	2,7	0,3	2,4	102,7
45-74 år	100	17,4	1,7	15,7	13,4	0,8	12,6	-4,0	-0,9	-3,1	96,0
Uoppgitt utdanning	100	23,6	2,5	21,1	27,7	3,3	24,4	4,1	0,8	3,3	104,1
Grunnskole	100	22,6	1,7	20,9	24,7	2,7	22,0	2,1	1,0	1,1	102,1
Videregående utdanning	100	22,4	2,3	20,1	25,0	2,2	22,8	2,6	-0,1	2,7	102,6
Høyere utdanning	100	22,0	4,6	17,4	22,5	4,4	18,1	0,5	-0,2	0,7	100,5
Kvinner											
Alle alders- og utdanningsgrupper	100	24,3	2,7	21,6	26,0	3,0	23,0	1,7	0,3	1,4	101,7
16-24 år	100	48,0	5,7	42,3	67,9	9,1	58,8	19,9	3,4	16,5	119,9
25-44 år	100	24,7	3,3	21,4	26,7	3,4	23,3	2,0	0,1	1,9	102,0
45-74 år	100	16,9	1,1	15,8	12,9	0,7	12,2	-4,0	-0,4	-3,6	96,0
Uoppgitt utdanning	100	22,4	1,9	20,5	24,4	2,4	22,0	2,0	0,5	1,5	102,0
Grunnskole	100	23,7	1,3	22,4	26,7	2,3	24,4	3,0	1,0	2,0	103,0
Videregående utdanning	100	26,4	2,8	23,6	28,4	2,8	25,6	2,0	0,0	2,0	102,0
Høyere utdanning	100	23,9	4,4	19,5	24,1	4,4	19,7	0,2	0,0	0,2	100,2

nivå. Det siste var mest fremtredende i aldersgruppen 25-44 år, der flyttingenes andel av den totale mobiliteten hos personer med høyere utdanning var mellom 20-25 prosent. Den geografiske mobilitetens betydning for bruttostrømmene inn og ut av sysselsetting fulgte i hovedtrekk det man kunne forvente. Det vil si at flytting bidro noe mer til rekrutteringen enn til avgangen i segmenter som var i vekst, mens det omvendte var tilfelle der det var nedgang i sysselsettingen. Resultatene viser imidlertid at flytting hos menn med videregående og høyere utdanning bidro negativt til sysselsettingsutviklingen, til tross for total vekst i sysselsettingen i disse gruppene. Som tallene viser, var det flytting hos personer i den yngste aldersgruppen og personer med lavere og uoppgitt utdanning som førte til at flyttingprosessen samlet sett bidro til sysselsettingsvekst i denne perioden.

Hvordan foregår rekrutteringen i de ulike sektorene?

I tabell 4 er rekrutteringen til sysselsetting i noen aggregerte hovednæringssektorer i 1995 fordelt etter hvilken status på arbeidsmarkedet de sysselsatte hadde i 1994. Tendensen til å rekruttere sysselsatte fra samme hovednæringssektor var påfallende. Det var offentlig tjenesteyting som viste den høyeste andelen "egenrekruttering", etterfulgt av privat tjenesteyting og sekundærnæringsene. Rekrutteringen fra arbeidsledige var spesielt betydelig for sekundærnæringsene, mens privat tjenesteyting var den av

hovednæringssektorene med størst rekrutteringsandel fra personer under utdanning.

Tallene indikerer også en meget klar tendens til at flyttere rekrutteres fra den samme hovednæringssektoren de hadde før flytting. Mest markert var dette for rekrutteringen av flyttere til offentlig tjenesteyting, der om lag 60 prosent av rekrutteringen fra de som flyttet var sysselsatt innen denne sektoren også før flytting. "Egenrekrutteringsandelen" blant flyttere til privat tjenesteyting og sekundærnæringsene var også høy. Noe av årsaken til dette kan ved siden av sysselsettingsvekst, skyldes en betydelig tilbøyelighet til å benytte flytting som virkemiddel for karrierebevegelser innenfor multi-regionalt lokaliserte foretak.

Nettorekruttering i ulike sektorer

Av tabell 5, som viser nettorekrutteringen under nedgangsperioden på slutten av 1980-tallet, går det frem at offentlig tjenesteyting bidro med sysselsettingsøkning mens de øvrige sektorer klart bidro med sysselsettingstap (jfr. motkonjunkturpolitikken beskrevet over). Nettoavgangen fra både sekundærnæringsene og privat tjenesteyting bidro klart til å øke arbeidsledigheten både blant flyttere og ikke-flyttere. Med hensyn til virkningen av en motkonjunkturpolitikk, var det ikke uvesentlig hvordan nettorekrutteringen til offentlig sektor foregikk. Som tallene viser ble sysselsettingsøkningen i offentlig sektor mer enn i sin helhet rekruttert gjennom positiv nettomobilitet fra an-

Tabell 4. Total tilgang etter hovednæringssektor 1995 fordelt etter hovednæringssektor og arbeidsmarkedsstatus i 1994. Alle fylker. Prosent

Til sektor		Sektor og status									Totalt
		Sysselsatte					Ikke sysselsatte				
		Ukjent sektor	Primær	Sekundær	Privat tjenesteyting	Offentlig tjenesteyting	Under utdanning	Arbeidsledig	Utenfor arbeidsstyrken	Innvandret	
Ukjent sektor	T	3,3	3,8	8,9	30,0	13,2	7,2	10,4	21,5	1,8	100
	I	2,1	4,0	9,3	31,1	13,6	7,4	10,5	22,2	0,0	100
	F	20,3	1,1	3,2	15,4	8,3	4,8	9,6	12,0	25,3	100
Primær	T	5,8	10,2	9,4	10,2	6,9	12,5	9,1	33,1	2,9	100
	I	6,1	9,0	9,8	10,6	7,2	13,1	9,3	34,9	0,0	100
	F	1,4	26,1	3,4	4,4	3,4	3,6	5,8	7,9	43,9	100
Sekundær	T	4,1	3,0	24,2	17,4	4,5	9,2	18,1	16,0	3,5	100
	I	4,5	3,3	22,3	18,6	4,7	9,7	19,5	17,3	0,0	100
	F	0,9	0,6	40,3	7,0	2,7	5,2	6,6	5,1	31,8	100
Privat tjenesteyting	T	4,9	1,5	8,1	32,7	6,3	14,1	12,2	17,8	2,4	100
	I	5,3	1,7	8,9	30,0	6,6	15,2	12,9	19,3	0,0	100
	F	1,5	0,3	2,6	52,2	3,8	6,0	6,5	6,9	20,2	100
Offentlig tjenesteyting	T	3,0	1,3	2,5	8,4	41,8	11,1	11,2	19,1	1,6	100
	I	3,4	1,5	2,8	9,1	38,7	11,4	12,3	20,8	0,0	100
	F	0,9	0,4	1,0	4,1	60,1	9,4	4,6	8,8	10,8	100
Alle sektorer	T	4,1	2,3	9,8	21,3	17,0	11,6	12,8	18,8	2,4	100
	I	4,4	2,5	9,9	20,9	16,0	12,3	13,7	20,3	0,0	100
	F	2,0	1,1	8,9	23,8	24,0	7,0	6,0	7,5	19,8	100

T = Totalt, I = Ikke-flyttere, F = Flyttere

Tabell 5. Nettorekuttering etter hovednæringssektor 1989 fordelt etter hovednæringssektor og arbeidsmarkedsstatus i 1988. Alle fylker. Antall personer

Til sektor		Sektor og status									Totalt
		Sysselsatte					Ikke sysselsatte				
		Ukjent sektor	Primær	Sekundær	Privat tjenesteyting	Offentlig tjenesteyting	Under utdanning	Arbeidsledig	Utenfor arbeidsstyrken	Innvandret - utvandret/død	
Ukjent sektor	T	0	437	-8467	-15896	-12288	-853	-2483	-2084	-1105	-42739
	I	0	439	-8288	-15406	-12052	-817	-2331	-2027	0	-40482
	F	0	-2	-179	-490	-236	-36	-152	-57	-1105	-2257
Primær	T	-437	0	296	-69	-1105	728	-437	-2949	-713	-4679
	I	-439	0	321	-50	-1045	745	-414	-2969	0	-3851
	F	2	0	-25	-19	-60	-17	-23	27	-713	-828
Sekundær	T	8467	-296	0	362	-2783	-3287	-18995	-13034	266	-29300
	I	8288	-321	0	328	-2613	-3275	-18406	-13029	0	-29028
	F	179	25	0	34	-170	-12	-589	-5	266	-272
Privat tjenesteyting	T	15896	69	-362	0	-10430	812	-16723	-15714	1580	-24872
	I	15406	50	-328	0	-9872	796	-15766	-15590	0	-25304
	F	490	19	-34	0	-558	16	-957	-124	1580	432
Offentlig tjenesteyting	T	12288	1105	2783	10430	0	564	99	-2239	-531	24499
	I	12052	1045	2613	9872	0	330	148	-3361	0	22699
	F	236	60	170	558	0	234	-49	1122	-531	1800
Alle sektorer	T	36214	1315	-5750	-5173	-26606	-2036	-38539	-36013	-503	-77091
	I	35307	1213	-5682	-5256	-25582	-2221	-36769	-36976	0	-75966
	F	907	102	-68	83	-1024	185	-1770	963	-503	-1125

T = Totalt, I = Ikke-flyttere, F = Flyttere

Tabell 6. **Nettorekruttering etter hovednæringssektor 1995 fordelt etter hovednæringssektor og arbeidsmarkedsstatus i 1994. Alle fylker. Antall personer**

Til sektor		Sektor og status									Totalt
		Sysselsatte					Ikke sysselsatte				
		Ukjent sektor	Primær	Sekundær	Privat tjenesteyting	Offentlig tjenesteyting	Under utdanning	Arbeidsledig	Utenfor arbeidsstyrken	Innvandret - utvandret/død	
Ukjent sektor	T	0	194	-488	2520	785	1560	1915	2615	-37	9064
	I	0	184	-484	2436	743	1484	1792	2485	0	8640
	F	0	10	-4	84	42	76	123	130	-37	424
Primær	T	-194	0	-787	-578	-343	1522	618	-1452	-257	-1471
	I	-184	0	-774	-564	-319	1507	608	-1483	0	-1209
	F	-10	0	-13	-14	-24	15	10	31	-257	-262
Sekundær	T	488	787	0	1516	715	3295	5840	-1680	1232	12193
	I	484	774	0	1351	634	2919	5629	-1792	0	9999
	F	4	13	0	165	81	376	211	112	1232	2194
Privat tjenesteyting	T	-2520	578	-1516	0	-334	12757	4470	-3147	927	11215
	I	-2436	564	-1351	0	-335	12090	4222	-3308	0	9446
	F	-84	14	-165	0	1	667	248	161	927	1769
Offentlig tjenesteyting	T	-785	343	-715	334	0	6317	4067	-1757	-839	6965
	I	-743	319	-634	335	0	5157	4012	-2151	0	6295
	F	-42	24	-81	-1	0	1160	55	394	-839	670
Alle sektorer	T	-3011	1902	-3506	3792	823	25451	16910	-5421	1026	37966
	I	-2879	1841	-3243	3558	723	23157	16263	-6249	0	33171
	F	-132	61	-263	234	100	2294	647	828	1026	4795

T = Totalt, I = Ikke-flyttere, F = Flyttere

dre sektorer. Dette var klart med på å dempe økningen i arbeidsledigheten, fordi sysselsatte som mister sin jobb har større tilbøyelighet til å melde seg ledige enn ikke-sysselsatte. Alternativt kunne nettorekrutteringen i offentlig sektor ha kommet fra ikke-sysselsatte, noe som hadde bidratt til tilsvarende økning i arbeidsledigheten fra andre sektorer. I tillegg til selve sysselsetningsøkningen, kan derfor den observerte nettorekrutteringsstruktur i offentlig sektor ha bidratt til å redusere økningen i utbetaling av arbeidsledighetsstrygd, fordi sysselsatte som mister sin jobb vil ha grunnlag for større arbeidsledighetsstrygd enn potensielt arbeidsledige blant de ikke-sysselsatte. Når så liten andel av nettorekrutteringen ble hentet fra ikke-sysselsatte, kan det også ha vært viktig at antall studie-plasser økte betydelig i denne perioden.

I tabell 6 er det tatt med tilsvarende nettorekruttering for oppgangsperioden på midten av 1990-tallet. Tallene indikerer at det var sekundærnæringsene (inkl. bygg og anlegg) som var den store vinneren i jobb-til-jobb mobiliteten. Nettorekrutteringen fra arbeidsledige var også betydelig i denne perioden. Til tross for sterk vekst i sysselsettingen hadde privat tjenesteyting negativ rekruttering gjennom jobb-til-jobb mobilitet. Behovet for rekruttering av ikke-sysselsatte ble dermed desto større. Som tallene viser kom den klart største nettorekrutteringen fra personer under utdanning. Med vekst i sysselsettingen var behovet for mot-

konjunkturpolitikk ikke til stede på midten av 1990-tallet. Sysselsettingsutviklingen i offentlig tjenesteyting var derfor mer moderat enn i sekundærnæringsene og privat tjenesteyting. På grunn av negativ jobb-til-jobb mobilitet fremsto likevel offentlig tjenesteyting med et visst rekrutteringspotensiale overfor ikke-sysselsatte, og da spesielt fra gruppen under utdanning og arbeidsledige. Flytteprosessen bidro samlet med en sysselsettingsvekst på nesten 4 800 personer i denne perioden. Av dette kom det største bidraget fra personer under utdanning. Til tross for betydelig overgang til sysselsetting blant arbeidsledige flyttere, så var nettorekrutteringen av arbeidsledige gjennom flytteprosessen likevel forholdsvis beskjeden. Dette henger sammen med at det parallelt foregikk en betydelig overgang til arbeidsledighet blant sysselsatte flyttere (Stambøl red.1997 og Stambøl 1998 og1999).

Hvor omfattende er mobiliteten i de regionale arbeidsmarkedene?

Her drøftes omfanget av den totale arbeidsmarkedsmobiliteten fordelt etter betydningen av flytting mellom fylkene og arbeidsmarkedsmobilitet i fylkene. Som tabell 7 viser, opplevde alle fylkene vekst i sysselsettingen fra 1994 til 1995. Sterkest prosentvis vekst hadde Aust-Agder, Vestfold og Østfold, mens Finnmark og Nord-Trøndelag hadde lavest vekst i sysselsettingen. Som på slutten av 1980-tallet var det Oslo og Finnmark som skilte seg ut med den klart største sys-

Tabell 7. Endring i sysselsetting 1994-1995 fordelt på total avgang og tilgang etter betydningen av flytting og andre faktorer. Etter bostedskategori. Antall sysselsatte i 1994=100. Prosent

Sektor	Syssel- setting 1994	Avgang			Tilgang			Netto endring			Syssel- setting 1995
		Endring skyldes			Endring skyldes			Endring skyldes			
		Total avgang	Flytt- ing	Andre faktorer	Total tilgang	Flytt- ing	Andre faktorer	Totalt tilgang	Flytt- ing	Andre faktorer	
Østfold	100	21,6	1,8	19,8	24,6	2,1	22,5	3,0	0,3	2,7	103,0
Akershus	100	24,4	4,0	20,4	26,7	4,7	22,0	2,3	0,7	1,6	102,3
Oslo	100	27,5	5,2	22,3	30,2	6,6	23,6	2,7	1,4	1,3	102,7
Hedmark	100	21,7	2,3	19,4	23,3	1,8	21,5	1,6	-0,5	2,1	101,6
Oppland	100	24,5	2,6	21,9	25,8	2,1	23,7	1,3	-0,4	1,7	101,3
Buskerud	100	22,4	2,6	19,8	25,1	3,0	22,1	2,7	0,5	2,2	102,7
Vestfold	100	23,2	2,3	20,9	26,2	2,7	23,5	3,0	0,4	2,6	103,0
Telemark	100	22,1	2,1	20,0	23,6	1,7	21,9	1,5	-0,3	1,8	101,5
Aust-Agder	100	22,3	2,3	20,0	25,6	2,7	22,9	3,3	0,4	2,9	103,3
Vest-Agder	100	22,6	2,1	20,5	24,8	2,4	22,4	2,2	0,3	1,9	102,2
Rogaland	100	22,5	1,9	20,6	24,3	2,4	21,9	1,8	0,5	1,3	101,8
Hordaland	100	21,5	1,8	19,7	22,9	1,9	21,0	1,4	0,1	1,3	101,4
Sogn og Fjordane	100	22,8	2,5	20,3	23,9	2,2	21,7	1,1	-0,3	1,4	101,1
Møre og Romsdal	100	22,1	1,9	20,2	24,4	1,8	22,6	2,3	-0,1	2,4	102,3
Sør-Trøndelag	100	22,5	2,3	20,2	24,7	2,3	22,4	2,2	0,0	2,2	102,2
Nord-Trøndelag	100	22,0	2,2	19,8	22,9	1,8	21,1	0,9	-0,4	1,3	100,9
Nordland	100	23,0	2,4	20,6	24,6	2,1	22,5	1,6	-0,3	1,9	101,6
Troms	100	24,5	3,0	21,5	25,8	3,0	22,8	1,3	0,0	1,3	101,3
Finnmark	100	28,6	4,5	24,1	28,7	3,9	24,8	0,1	-0,6	0,7	100,1
Norge	100	23,4	2,8	20,6	25,4	3,0	22,4	2,0	0,2	1,8	102,0

sysselsettingsavgangen. Lavest sysselsettingsavgang på midten av 1990-tallet ble observert i Hordaland, Østfold og Hedmark.

Det var ikke samsvar mellom sysselsettingsavgang og total sysselsettingsendring i alle fylkene. Både Oslo og Akershus hadde sterkere sysselsettingsøkning enn landsgjennomsnittet, men også klart større sysselsettingsavgang enn gjennomsnittet. For øvrig hadde fylkene med sterkere sysselsettingsvekst noe lavere sysselsettingsavgang enn gjennomsnittet, mens Finnmark med lavest vekst i sysselsettingen hadde den sterkeste sysselsettingsavgangen.

Tallene indikerer at det var bra samsvar mellom utflyttingen og sysselsettingsavgangen i denne perioden. Fylkene med størst utflytting fra sysselsetting hadde samtidig mer enn gjennomsnittlig sysselsettingsavgang. På den annen side viste fylkene med liten utflytting av sysselsatte nesten gjennomgående lavere enn gjennomsnittlig sysselsettingsavgang.

Forskjeller i total sysselsettingsendring og sysselsettingsavgang kan gi store forskjeller i rekrutteringsbehov. Oslo og Akershus utmerket seg med både en sysselsettingsvekst og en sysselsettingsavgang som lå over gjennomsnittet. Dette la grunnlag for et betydelig rekrutteringsbehov, spesielt i Oslo. Til tross for liten vekst i sysselsettingen, førte den sterke sysselsettingsavgangen likevel til betydelig rekrutteringsbehov også i Finnmark og delvis i Troms.

Innflytting til sysselsetting var markert større i fylker med størst rekruttering til sysselsetting, og tilsvarende lavere i fylker som hadde sysselsettingsrekruttering under landsgjennomsnittet. Med vekst i sysselsettingen i alle fylkene, skulle man forvente at innflyttingen til sysselsetting var noe større enn utflytting fra sysselsetting. Summert over alle fylkene var det en viss trend i denne retningen fra 1994 til 1995. Sterkest var nettoeffekten av flytting til sysselsetting i Oslo og Akershus. I Oslo utgjorde overskuddet av flytting til sysselsetting over 50 prosent av den totale sysselsettingsveksten, mens tilsvarende andel i Akershus var om lag en tredjedel. Fylker der utflyttingen fra sysselsetting var større enn innflyttingen til sysselsetting, viser alle en relativt lav sysselsettingsvekst og/eller lavere enn gjennomsnittlig rekruttering til sysselsetting.

Som vi har sett var arbeidsmarkedsmobiliteten stor både på, fra og spesielt til de mest sentrale arbeidsmarkedene. Dette har bl.a. sammenheng med at disse regionene har en stor befolkningstetthet, et stort og differensiert arbeidsmarked, et tett og omfattende kommunikasjonsnettverk og mange høyt utdannende personer. Noe mer overraskende viste også Finnmark og til dels Troms en nesten like stor arbeidsmarkedsmobilitet og geografisk mobilitet. Det siste kan ha delvis sammenheng med de spesielle offentlige tiltaksordninger som omfatter disse fylkene, og at dette er med på å øke arbeidsflyttingene til regionen. En enda stør-

re utflytting fra sysselsetting indikerer at sysselsettingen kan være av mindre permanent karakter. Den relativt store lokale arbeidsmarkedsmobiliteten i denne regionen kan ha sammenheng med mye sesongarbeide knyttet til fiske og fiskeindustrien.

Oppsummering og nordiske sammenlikninger

Som nevnt i innledningen er det utført tilsvarende analyser i Finland og Sverige (Stambøl red. 1999). Noen sammenlikninger blir her foretatt i forbindelse med en kort oppsummering av de norske analysene. Vi gjør oppmerksom på at de nordiske sammenlikningene er basert på en aggregert næringsinndeling i til sammen ni sektorer (Jfr. figur 1).

Resultatene viser at omfanget av arbeidsmarkedsmobiliteten i Finland og Sverige var om lag på linje med den som ble observert i Norge. I Sverige var det som i Norge en betydelig nedgang i avgangen fra sysselsetting fra nedgangs- til oppgangsperioden, mens det i Finland kun var rekrutteringen til sysselsetting som endret seg mellom periodene.

I likhet med i Norge var bruttomobiliteten på arbeidsmarkedet i våre naboland klart større enn det nettoendringene i sysselsettingen isolert sett skulle tilsi. Dette betyr at vakansene på arbeidsmarkedet først og fremst er et resultat av arbeidsmarkedsmobiliteten, som dermed fremstår som en sentral forklaringsfaktor både til omfanget av og endringene i rekrutteringsbehovet.

I likhet med i Norge var det også i Finland og Sverige klare forskjeller i mobilitet mellom ulike næringssektorer. Det ble observert betydelig høyere mobilitet i de tjenesteytende næringene enn i primærnæringene og i industrien.

Resultatene indikerer at sysselsettingen i offentlig sektor ble brukt som ledd i en motkonjunkturpolitikk under nedgangsperioden i Norge. Rekrutteringsstrømmene viser at dette medvirket klart til å redusere overgangen til arbeidsledighet fra de øvrige næringssektorene. I Finland og Sverige ble det ikke observert tilsvarende bruk av offentlig sektor under den betydelige nedgangsperioden i første halvdel av 1990-tallet.

Fordelt på lokal og interregional arbeidsmarkedsmobilitet, var flytting til og fra sysselsetting mer omfattende i Norge enn i Finland og Sverige både under nedgangs- og oppgangsperioden. Dette kan ha sammenheng med at nedgangen på arbeidsmarkedet var klart sterkere i våre naboland, samtidig som oppgangen var noe sterkere i Norge. Forskjeller i befolkningsregistrering, der studenter blir registrert bosatt på sine studie steder i Finland og Sverige, bidrar også til lavere flytting til sysselsetting enn i Norge.

Mens flytting bidro til nedgang i sysselsettingen under nedgangsperioden både i Finland, Norge og Sverige, var det kun i Norge at flytteprosessen bidro til å øke sysselsettingen under oppgangsperioden. Det var imidlertid flytting hos yngre personer med lavere utdanning som førte til at flytteprosessen samlet sett bidro til vekst.

I Norge var det i flere sammenhenger bra samsvar mellom nivået på sysselsettingsavgang og utflytting og rekruttering og innflytting i de regionale arbeidsmarkedene. Dette samsvaret synes å ha vært noe bedre i Sverige og noe svakere i Finland med hensyn på sysselsettingsavgang og utflytting. Finland hadde imidlertid best samsvar mellom rekruttering og innflytting under nedgangsperioden, mens Sverige her hadde noe bedre samsvar enn de øvrige land under oppgangsperioden.

I Norge var både den lokale og interregionale arbeidsmarkedsmobiliteten meget høy i de mest sentrale regionene. Mye av det samme ble observert i de sentrale arbeidsmarkedene i Sverige, mens hovedstadsregionen i Finland hadde lavere enn gjennomsnittlig arbeidsmarkedsmobilitet. I Norge utmerket også deler av Nord-Norge seg med betydelig høyere arbeidsmarkedsmobilitet enn landsgjennomsnittet.

Samsvaret mellom bruttostrømmene på arbeidsmarkedet og den geografiske mobiliteten var noe bedre når de regionale arbeidsmarkedene ble vurdert som en helhet og fordelt etter aggregerte næringsgrupper enn når arbeidsmarkedet ble fordelt etter ulike segmenter. Dette gir indikasjoner på den kompleksitet man står overfor på de nordiske arbeidsmarkedene.

Referanser

Heikkilä, E., M.Johansson, L.O.Persson og L.S.Stambøl (1999a): Interregional labour market mobility through regional vacancy chains - a comparative international approach, paper presentert på "the 39th. Congress of the European Regional Science Association", i Dublin, Irland, 23.-27. august 1999.

Heikkilä, E., M.Johansson, L.O.Persson og L.S.Stambøl (1999b): Regional labour mobility in Finland, Norway and Sweden. I *North*, The Journal of Nordregio, no. 6, 1999, Scandinavian University Press.

Heikkilä, E. og L.S.Stambøl (1999): Regional Labour Force Migration: A Finnish-Norwegian Experience. I A.Alanen, H.Eskelinen, J.Mønnesland, I.Susiluoto og H.Tervo, red. "Structures and Prospects in Nordic Regional Economics". Nordregio Rapport 1999:5, Stockholm.

Johansson, M., L.O.Persson, E.Rissanen og L.S.Stambøl (1997): Interregional labour market mobility patterns in rapidly changing Nordic welfare states - a comparative analysis, paper presentert på "the 37th. Congress of the European Regional Science Association" i Roma, Italia, 25.-29. august 1997.

Stambøl, L.S. (1990): *Flytting og arbeidsmarked i fylkene*, Rapport 90/10, Statistisk sentralbyrå.

Stambøl, L.S. (1991): Migration Projection in Norway: A Regional Demographic-Economic Model. I J.Stilwell og P.Congdon (red.): *Migration Models, Macro and Micro Approaches*, Belhaven Press, London og New York.

Stambøl, L.S. (1994): *Flytting, utdanning og arbeidsmarked 1986-1990. En interaktiv analyse av sammenhengen mellom endringer i flyttetilbøyelighet og arbeidsmarked*, Rapport 94/17, Statistisk sentralbyrå.

Stambøl, L.S. (red.) (1996): *Flytting og arbeidsmarked i nordiske land - Et forprosjekt*, Tema Nord 1996:576, Nordisk Ministerråd, København.

Stambøl, L.S. (red.) (1997): *Flytting og sysselsetting i nordiske land - Bruttostrømsanalyser og tilbudssidetilpasninger i de regionale arbeidsmarkedene*, Tema Nord 1997:599, Nordisk Ministerråd, København.

Stambøl, L.S. (red.) (1999): *Regional arbeidsmarkedsmobilitet i nordiske land - Bruttostrømsanalyser og etterspørselsbetraktninger i de regionale arbeidsmarkedene*, Tema Nord 1999:551, Nordisk Ministerråd, København.

Stambøl, L.S. (1998): Regional mobilitet i arbeidsstyrken - Bruttostrømsanalyser og tilbudssidetilpasninger i de regionale arbeidsmarkedene, *Økonomiske analyser* 8/98, Statistisk sentralbyrå.

Stambøl, L.S. (1999): Interregional labour force mobility in Norway - Gross-stream analysis and supply-side adjustments, *Economic Survey* 2/99, Statistisk sentralbyrå.

Stambøl, L.S., N.M.Stølen og T.Åvitsland (1998): Regional analyses of labor markets and demography: A model based Norwegian example, *Papers in Regional Science: The Journal of the RSAI*, 77, 1: 37-62, Illinois, USA.

Statistisk sentralbyrå (1983): *Standard for næringsgruppering*.